

Toplumsal Alanda Yapılan İnkılâpların Türk Siyasi Tarihindeki Yeri ve Önemi

The Place and Importance of Social Revolutions in Turkish Political History

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte sıra, gereken tüm alanlarda yapılacak yenilik hareketleri ile bu yeni kurulan genç devleti kalkındırmaya gelmişti. En kısa ve kolay tanımıyla "yenilik" anlamına gelen inkılâp ve inkılâpçılık da bu amacın eyleme dönüşmüş hâliydi. Atatürk İnkılâpçılığı; artık yarar sağlamayan, çağın gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalan kurum ve kuruluşların yerine, yeni ve donanımlı kurumların oluşturulmasını amaçlamaktaydı. Siyasi alanda gerçekleştirilen inkılâp hareketleri sonrasında, sosyal hayatın da modernleştirilmesi adına bir dizi inkılâp yapılmıştı. Toplumsal alanda yapılan inkılâplar sosyal hayatın düzene girmesinde etkili olmuştur. Şapka kanunu, kılık kıyafette yapılan değişiklikler, milletlerarası rakamların kabulü, milletlerarası takvim ve saatin uygulamaya geçirilmesi, ölçülerde yapılan değişiklikler, lâkap ve unvanların kaldırılması, soyadı kanunu, medeni kanunun kabulü, milli bayramlar ve genel tatil günlerinin belirlenmesi gibi topyekün değişimler ile Türk halkının dünyadaki yeri ve önemi artmış, dünya nezdinde kabul ve saygı gören bir izlenim yaratılmasının önu açılmıştır. Bu yönüyle Atatürk'ün hayata geçirdiği İnkılâplar oldukça köklü değişimlerin kapısını aralamış, yenilik boyutunda ülke insanının farklı bakış açıları kazanarak modernleşmesi sağlanmıştır. Bu çalışmada Toplumsal alanda yapılmış inkılâpların tarihsel gelişimine yer verilerek, Türk siyasi tarihindeki öneminden bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, İnkılâp, Tarih.

ABSTRACT

With the establishment of the Republic of Turkey, it was time to develop this newly established young state with innovation movements to be made in all necessary areas. Revolution and revolutionism, which means "innovation" in its shortest and easiest definition, were also the way that this goal was turned into action. Atatürk's revolutionism aimed to create new and equipped institutions instead of institutions and organizations that no longer provide benefits and are insufficient to meet the requirements of the age. After the revolution movements carried out in the political sphere, a number of revolutions were carried out in order to modernize social life. The revolutions in the social field were effective in putting social life in order. With such total changes as the hat law, changes in clothing, acceptance of international figures, implementation of the international calendar and clock, changes in measurements, abolition of nicknames and titles, surname law, adoption of the civil code, determination of national holidays and public holidays, the place and importance of the Turkish people in the world has increased, creating an impression that is accepted and respected by the world. In this respect, the reforms implemented by Atatürk have opened the door to quite radical changes, and the modernization of the country's people has been achieved by gaining different perspectives in the dimension of innovation. In this study, the historical development of the revolutions in the social field was included and their importance in Turkish political history was mentioned.

Keywords: Atatürk, Revolution, History.

GİRİŞ

İnkılâp kelimesi, dilimize Arapça'dan geçmiş olup; değişme, bir hâlden başka bir hâle dönme anlamlarını taşır. Yine bu kelime Astronomi'de gündönümü demek olan Dünya'nın yörüngesinde Güneş'e en yakın ve en uzak noktalarda bulunduğu zaman için kullanılmıştır. Bu kelime, Fransızcadaki *révolution*, Almandadaki *umwaelzung*, İngilizcedeki *revolution* kelimelerinin karşılığıdır (Akandere ve Semiz, 2007: 19).

Aydınlanma; skolastik düşüncenin tersine insana büyük önem verir, onu yüceltir. İnsan kendini tanımalı, laik ve özgür olmalıdır. Atatürk, bu yönüyle Hümanizmin ne anlama geldiğinin iyi anlaşılması gerektiği üzerinde durmuştur. Hümanizmde insan değerlidir ve insan doğanın verdiği her yeteneği serbestçe kullanmalı ve geliştirmelidir. Atatürk, aydınların insanları ve halkı iyi tanıması gerektiğine inanırdı. Çünkü güç ve başarının buna bağlı olduğuna kanaat getirirdi. Aydınlanma; bilginin pratik ve toplumsal bir değer kazanmasına, bir güç hâline gelmesine büyük önem verir. Bilgi pratiğin emrinde olmalı, işe yaramalı, yaşamı yönetmelidir. Atatürk bu tutumu savunur ve uygulardı (Dura, 2000: 58-59).

17. yüzyıldan Atatürk'e gelinceye kadar Türkiye'de, toplumun gelenek ve alışkanlıklarına bağlı muhafazakâr niteliği sebebiyle modernleşmenin sadece teknik alanda ve usullerle mümkün ve gerekli olduğu

Merve Avcı¹

How to Cite This Article

Avcı, M. (2026). Toplumsal Alanda Yapılan İnkılâpların Türk Siyasi Tarihindeki Yeri ve Önemi. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, (Issn:2630-631X) 12(3), 371-379. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.20526616>

Arrival: 23 December 2025
Published: 31 May 2026

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Dr., NEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Konya, Türkiye. ORCID: 0000-0002-1529-6946

düşünülmekteydi. İşte Türkiye’de asırlarca önce başlayan modernleşme hareketi ancak Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün yaptığı inkılâplarla “topyekün modernleşme”, “hayat görüşünde modernleşme” hüviyetini kazanmış ve Türkiye gerçek anlamda tam modernleşme yoluna girmişti. Atatürk’ün batılılaşmadaki radikalizmi bu yönüyle bir derece farkı değil, bir mahiyet farkı yaratmıştı (Güngör, 2009: 6).

Atatürk, sadece siyasi bir varlık oluşturularak hedeflenen noktaya ulaşamayacağını biliyordu. Ülkenin kuruluşuyla birlikte sıra, gereken tüm alanlarda yapılacak yenilik hareketleri ile bu yeni kurulan genç devleti kalkındırmaya gelmişti. En kısa ve kolay tanımıyla “yenilik” anlamına gelen inkılâp ve inkılâpçılık da bu amacın eyleme dönüşmüş hâliydi. Atatürk İnkılâpçılığı; artık yarar sağlamayan, çağın gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalan kurum ve kuruluşların yerine, yeni ve donanımlı müesseselerin tesis edilmesini amaçlamaktaydı (Şenol, 2016: 183).

Atatürk, toplumun yapısında köklü değişikliklere yol açacak inkılâpları yaparken her şeyden önce ulus çapında kazandığı liderlik gücünü kullanacaktı. Bu noktada izlediği yol;

- ✓ Hiçbir zaman kendi adına konuşmamış, daima ulus adına konuşmayı tercih ederek, *biz* sözcüğünü kullanmıştı.
- ✓ Bir konu veya sorun için eyleme geçmeden önce girişimine ilişkin olarak ilk kez Millet Meclisini ikna edip, onayını almaya özellikle dikkat etmişti.
- ✓ Halkla bağlantısını koparmamaya özen göstererek, onlarla haberleşme kanallarını her daim açık tutmuştu.

Halkı kendi inkılâp anlayışı ve kendi düşünce biçimine göre hazırlamaya çalışırken, daima tarih araştırmalarından edindiği bilgilerden yararlanmıştı. Çağdaş bilim verileri ile milli tarihimizden edindiği bilgileri birleştirmiş, inkılâp hareketinin bu bilgiler ışığında halka geçmesini sağlamaya büyük önem vermişti (Kapıcı, 2002: 121).

Siyasi alanda gerçekleştirilen inkılâp hareketleri sonrasında, sosyal hayatın da modernleştirilmesi adına bir dizi inkılâp yapılmıştı. Modern Türk Devleti’nin ve inkılâpların oturması, bir bakıma sosyal hayatta yapılacak düzenlemelerle, toplumun sosyal hayatını ve bilincini geliştirmeye bağlıydı. Yeni devletin kurumlaşmasında ve hukuk sisteminde çağdaş ve laik bir yapılanma olmuştu. Toplum da bu yeni yapının gerektirdiği milli kimliğe ve yaşayışa kavuşturulmalıydı. Bu çerçeveye uymayan toplumsal kurumlar kaldırılmalıydı. Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren hedef, “*muasır medeniyet seviyesini yakalamak ve hatta onu geçmek*” olarak ilan edilmişti. Toplumsal alanda da çağdaş medeniyet örnek alınacaktı. Bu amaca yönelik olarak, Cumhuriyetin ilk yıllarında kılık kıyafet, kadın hakları, tatil günleri, soyadı gibi düzenlemeler yapıldı ve saat, takvim, rakam ve ölçüler gibi konularda uluslararası değerler kabul edildi. Bu düzenlemelerle Türk milletinin medeni dünya içinde yerini alması hedeflenmişti (Açıkses ve Doğanay, 2012: 145-146).

Türkiye Cumhuriyeti’nin temel niteliklerinden biri de sürekli olarak çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkmayı amaç edinmesi olmuştur. Bu niteliğini anlatan ilkenin adı kuşkusuz “*İnkılâpçılık*”tı. Atatürk Cumhuriyeti, gelecekle ilgili planları olan ve bunu gerçekleştirmek adına sistemli çalışan bir yapıya sahipti (Ozankaya, 2003: 333). Bu yönüyle Atatürk’ün hayata geçirdiği İnkılâplar oldukça köklü değişimlerin kapısını aralamış, yenilik boyutunda ülke insanının farklı bakış açıları kazanarak modernleşmesi sağlanmıştır.

Toplumsal Yaşamın Düzenlenmesi Adına Yapılan İnkılâplar

1. Şapka İktisası Hakkında Kanun (25 Kasım 1925)
2. Tekke, Zaviye, Türbelerin Kapatılmasına ve Türbedarlıklar İle Birtakım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun (30 Kasım 1925)
3. Milletlerarası Rakamların Kabulü Hakkında Kanun (20 Mayıs 1928)
4. Milletlerarası Takvim ve Saat Hakkındaki Kanunların Kabulü (26 Aralık 1925)
5. Ölçüler Kanunu (26 Mart 1931)
6. Lâkap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun (26 Kasım 1934)
7. Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun (Bu kanunla din adamlarının mabet ve âyinler dışında dini ruhani kisse taşıması yasaklanmıştır) (3 Aralık 1934)
8. Soyadı Kanunu (21 Haziran 1934)
9. Milli Bayramlar ve Genel Tatil Günleri (27 Mayıs 1935)
10. Kadınların Medeni ve Siyasi Haklara Kavuşması

- a. Medeni Kanunla sağlanan haklar (17 Şubat 1926)
- b. Belediye seçimlerinde kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanıyan kanunun kabulü (3 Nisan 1930)
- c. Anayasada yapılan değişikliklerle kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanınması (5 Aralık 1934) (Özkan, 2016: 35).

Toplumsal alanda yapılan inkılablar Türk siyasi tarihinde oldukça önemli bir yerdedir. Özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte her alanda başlatılan yenileşme hareketi, toplumsal alanda yapılan inkılabların da hayata geçirilmesiyle farklı bir önem kazanmış, toplumun ve sosyal kurumların modernleşmesi adına önemli adımlar atılmıştır. Bu yönüyle toplumsal alanda yapılan inkılablar, diğer alanlarda yapılan inkılabların da tamamlayıcısı olmuş, hayata geçirilen inkılablar Türk siyasi tarihinin mihenk taşı olarak kabul edilmiştir. Toplumsal alanda yapılan inkılabların her biri ayrı ayrı önemlidir. Yeni kurulan Türk Devleti'nin modernleşmesi ve toplumsal alanda iyileşme ve yenileşme hareketinin başlatılabilmesi için bu inkılabların belli bir düzen dâhilinde hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Toplumda takvim değişikliği radikal bir karar gerektirdiği için takvimde de köklü değişiklik ancak Atatürk İnkılabı ile mümkün olmuştu. 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde Gregorian, Güneş veya Miladi Takvim adıyla anılan ve birçok Avrupa ülkesinde kullanılmaya başlanan (Fransa ve İtalya'da 1582, Almanya'da 1700, İngiltere'de 1751, Bulgaristan'da 1917, Sovyet Rusya'da 1918, Yunanistan'da 1923'te kabul edildi) ve dünya kamuoyunda "Evrensel Takvim" olarak da anılmaya başlanan Miladi Takvim, TBMM tarafından 26 Aralık 1925'te "Takvimde Tarih Mebdenin Tebdili (Başlangıcının Değiştirilmesi) Hakkında Kanun" adı altında resmi işlemlerde kullanılan Rumi Takvim terk edilerek Miladi Takvim kabul edildi. Kanunun üçüncü maddesi, "*Hicri Kameri takvim öteden beri olduğu gibi ahvali mahsusada (özel hâllerde) kullanılır. Hicri kameri ayların mebdeini rasathane resmen tespit eder*" yer alıyor, bununla Hicri Takvim de resmiyetten kaldırılırken, dini hayat ve dini bayramların tanziminde Hicri Takvim esasının geçerli olacağı hususu kabul ediliyordu (Kocabaş, 2006: 509-510). Bununla birlikte 26 Aralık 1925'te Hicri Takvim devlet işlerinde ve resmiyette kullanılmayı bırakılıp, Miladi Takvim kabul edilmiş oldu. Miladi Takvim 1 Ocak 1926'dan itibaren tüm ülkede kullanılmaya başlandı. Ardından uluslararası saat sistemine geçildi (Özdamarlar, 2018: 17).

Takvim ve saatle ilgili sıkıntıların haricinde bir diğer sorun ise rakamlardı. Sayıları göstermeye yarayan işaretler veya simgeler demek olan *rakam* sözcüğü, Arapça kökenli bir kelime olup "yazı ile kayıt ve işaret" anlamına gelmektedir. Tarih boyunca rakamlar, belirli bir sayıyı ifade etmek amacıyla kullanılmıştır. Fakat toplumlarda sayılar, harflerle veya farklı rakam biçimleriyle gösterilmiştir. Sayının ifade biçimi olan rakamlar, toplumlar arası ilişkilerde kullanılmaya başlandığından itibaren etkileşime yol açmış ve bir toplumdan diğerine geçmiştir. Türklerin İslamiyeti kabul etmesinden sonra Arap rakamlarını kullanmaya başlaması bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Dahası Arapların da kullanmış oldukları rakamların Hint kökenli rakamlar olduğu belirtilmektedir. Osmanlı Devleti döneminde mali işlerde ve hesaplamalarda Arap rakamlarının dışında divani rakamların da kullanıldığı bilinmektedir. Bu rakamlar, Arapça kısaltmalardan ve belirli işaretlerden türetilmiştir. II. Mahmut döneminde (1808-1839), kullanılan bu divani rakamların büyük oranda terk edilmiş olduğu belirtilmektedir. Kuşkusuz bu durum dönemin çağdaşlaşma çabalarından kaynaklanmıştır. Öyle ki, 19. yüzyıldan itibaren Batı ülkeleriyle sosyal ve siyasi alanda artan ilişkiler sonucunda Osmanlılar tarafından kullanılan Arap rakamları sorun oluşturmaya başlamıştı. Nitekim kullanılan Arap rakamları, Batı rakamlarına benzememekte ve ikili ilişkilerde karmaşaya neden olmaktaydı. Bu durumlara son verebilmek amacıyla 20 Mayıs 1928'de Milletlerarası Rakamların kullanılması kanunu kabul edilmiştir (Arıkan, 2017: 69-70).

Osmanlı Devleti döneminde para birliği memleketin her tarafında aynı oranda sağlanamamıştı. Örneğin; İzmir'de metelik on üç para ve on sekiz para, mecediye yirmi üç, on dokuz, otuz üç, yirmi kuruş olarak uygulanmıştı. Bunları genellikle gayrimüslüm tüccarlar uygulamaktaydı ve bazılarının kendi menfaatleri doğrultusunda paranın değeriyle oynadığı bilinmekteydi. Tartıda metro, kilo, kile kullanılmaktaydı. Kile olarak kullanılan ölçü, memleketin muhtelif yerlerinde değişik oranlarda kullanılmaktaydı. Mesela Konya'da 12 kilo bir kile olduğu hâlde, İstanbul'da 2 kilo bir kile olarak değerlendirilmekteydi. Balıkesir'de 4 kilo bir kile, Sivas'ta 14 kilo bir kile olarak kabul edilmekteydi. Kayseri'de iki yüz dirhem bir okka, başka yerde altı yüz dirhem bir okka, "*Nereye varsan okka dört yüz dirhem*" söylemi de geçerli olmamaktaydı. Bazı yerlerde uzunluk ölçüsü olarak arşın kullanılmakta, bazı yerlerde mimar arşını, bir başka yerde metro, bir başka yerde yarda kullanılmaktaydı. Böyle olunca da uzunluk ölçü birimlerinde birlik sağlanamamaktaydı. Bunların düzeltilmesi ticari ve iktisadi yönden çok önemliydi. Ticarete terazi, kile, kantar ihtilafı sıkça görülmekteydi. Örneğin bir mal Konya'ya götürüldüğünde % 3 eksik gelirken, İzmir'e götürüldüğünde % 5 fazla gelebiliyordu. Bunun da sebebi kantarlarda kontrolün olmaması şeklinde açıklanmaktaydı. Kilo yerine taş kullanılması da köylünün malının fire vermesine ve birtakım haksız kazançlara yol açmaktaydı. İç ticarete dengenin kurulması ve vatandaşın aldatılmaması adına ölçü ve tartıda birliğin sağlanması daha İkinci Büyük

Millet Meclisi döneminde getirilmiş ise de ancak 26 Mart 1931’de değişiklik kabul edilerek, ölçü ve tartıda Avrupa uzunluk ölçü birimi metre ve katları ile ağırlık ölçü birimi olarak kilogram ve katları kabul edilmiştir (Gök, Akandere, Sönmez ve Semiz, 1998: 412).

Ölçülerin değiştirilmesi yasal düzenlemeyle belirlenmekle birlikte uygulamada doğabilecek aksaklıklar göz önüne alınarak kanunun yürürlüğe girmesi 1934 yılını bulmuştu. Kanun çıktıktan sonra halkın yeni ölçülere alışmasını sağlamak amacıyla bazı hazırlıklar yapılmıştı. Örneğin İstanbul’da Ticaret Odası bu konuda levhalar hazırlayarak vapur iskelelerine ve şehrin kalabalık semtlerine asacağını duyurmuştu. Batıda kullanılan pek çok ölçü birimi alınacak olmasına rağmen halkı günlük kullanımda en çok ilgilendiren ölçü birimleri okka yerine kilogram, dirhem yerine gram, arşın yerine metre, ölçek yerine litre olmuştu (Doğaner, 2002: 165).

Türk tarihinde uzun yıllar toplum ve devlet hayatında önemli rol oynayan Türk kadını, erkeğin yanında eşit biçimde yer aldı ve saygı gördü. Devlet hayatında Hakan’ın yanında Hatun’un da sözü geçerliydi. Hatunlar, toplum yararına pek çok hayır ve ilim kuruluşları yaptırıyorlardı, toplum hayatında etkin rol oynarlardı. Osmanlı toplumunda ise kadının toplum içindeki rolü görece azaldı ve yalnızlığa itildi. Erkeğin birden çok kadınla evlenmesi, istediği an eşini boşayabilmesi, kız çocuğun erkek çocuğa göre mirastan yarım hisse alması, mahkemelerde kadın şahidin ifadesinin erkeğe göre yarı değerde sayılması, eğitim-öğretim faaliyetlerinden kısmen uzak tutulması gibi kadını ikinci plana iten, gelişmesini engelleyen uygulamalar, Cumhuriyet dönemine kadar çok da fazla bu durumlarda iyileşme göstermeden devam etmişti. Oysa Atatürk, “*Türkiye Cumhuriyeti’nde kadın, bütün Türk tarihinde olduğu gibi bugün de en saygın yerde, her şeyin üstünde yüksek ve şerefli bir varlıktır*” diyerek Türk kadınının saygınlığını ve değerini bir kez daha hatırlatmıştı (Günel ve Atabay, 2004: 142).

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti’ni zihniyet ve toplumsal ihtiyaçlar açısından ileri taşımının en önemli yolunun yeni hukuk kanunlarının oluşturulması ve çağdaş hukukçuların yetiştirilmesiyle mümkün olacağına inanmaktaydı. Türkiye’de eski toplumsal kurallar ve hukuk kanunları yerine yenilerinin getirilmesi bir zorunluluktur. Bu bir “*emrivaki*” olarak uygulanacaktı. Çünkü son üç yüz yıl içerisinde Osmanlı Devleti’nin Batılı devletlerdeki kanunları uygulamaya çalışması ve bu süreçte karşılaşılan engeller bunu zorunlu hâle getirmişti. Bu doğrultuda yeni kanunlar getirilerek, yürürlüğe konulacaktı (Koçak, 2023: 166).

Hukuk alanında yapılan en önemli değişiklik Medeni Hukuk’a geçilmesi olmuştu. Hukuk ilişkilerinin temel taşı “Medeni Hukuk”tur. Kişilerin hak ve borçları, ailenin kuruluşu, işleyişi ve sona ermesi, miras ilişkilerinin düzenlenmesi, kişilerle edinilmiş mallar ile ilgili her türlü ilişkilerin ele alınması, Medeni Hukuk konularının ilgi alanına girmektedir. Türk yurttaşlarının yaşamını düzenleyecek tam bir medeni yasanın bir an evvel yapılması gerekmektedir. Bunun için de iki seçenek vardı, ya yeni bir yasa hazırlanacaktı ya da ileri seviyedeki ülkelerin yasalarından biri alınacaktı. Yeni bir yasanın hazırlanması yıllar alabilirdi. Bu nedenle ikinci yol tercih edildi. Uzun süreler medeni yasalar incelendi. Sonuçta “İsviçre Medeni Yasası”nın alınmasına karar verildi. Bu yasa, uzman bir kurulca Türkçeye çevrildi. Hazırlanan tasarı 17 Şubat 1926 günü TBMM’de kabul olundu. Türk Medeni Yasası, kişinin hak ve borçları, aile, miras, eşyalarla olan ilgileri, Türk Borçları Yasası da her türlü hak ve borçları kapsamaktaydı. Türk Medeni Hukuku ile kişi hak ve ilişkileri yönünden Türk yurttaşlarının durumu, ileri uygar ülkeler düzeyine ulaşmış oldu. Kadınla erkek arasındaki mutlak eşitlik sağlandı. Kadın günlük yaşamda, erkekle aynı haklara sahip oldu. İktisadi yaşamda da erkekle eşit haklara sahip oldu, bunun doğal sonucu olarak da kadın, her mesleğe girebilmeye hak kazandı. Aile birliğinde erkeğin bütün ayrıcalıkları kaldırıldı. Boşanma nedenleri hem kadın hem de erkek için aynı hâle getirildi. Ailenin, toplumun temeli olduğu ve titizlikle korunması gerektiği üzerinde duruldu (Angı, 1985: 124-125).

Medeni Kanunun en büyük başarısı aile kurumu üzerinde devlet kontrolünün sağlanmış olmasıydı. İslâm Hukuku uygulamada erkeğin üstünlüğü ve kadının zayıflığına dayalı bir kültürün yaygınlaşmasına neden olmuştu. Yeni kanun ise kadınla erkeğin yasa önünde eşit olduğu temel görüşüne dayanmaktaydı; çok eşlilik ve vekâletle evlenme yasaklanıyor, velayet ve miras konularında kadınlara ve erkeklere eşit haklar tanınıyordu. Bu şekilde hukuk birliği sağlanmış oluyordu (İnal, 2010: 124).

Soyadı Kanunu, Cumhuriyet’in ilanından bir müddet sonra çıkarıldı. Aile hukukunu düzene koyan Medeni Kanun daha önce çıkarılmıştı. Bu kanunun çıkarılması ve uygulamaya konulmasından sonra, Soyadı Kanunu’nun da çıkarılması zorunlu hâle gelmişti. Osmanlı Devleti döneminde soyadı kanunu yoktu ve kişiler belli bir soyadına sahip olmadıkları için pek çok sıkıntıyla karşılaşabilmekteydiler. Gerek özel, gerekse resmi işlerde zorluklar yaşanabilmekteydi. Bu durum da toplum düzeninde ve toplum hayatında karışıklıklara sebep olmaktaydı. Okullar, kırsallar ve buna benzer kurumlarda aynı ismi taşıyan insanlar arasında karmaşa yaşanabilmekteydi. Ancak baba isimleri, doğum yerleri, lâkaplarla birbirlerinden ayırt edilebiliyorlardı. Bu tarz lâkap kullanımını elbette soruna köklü bir çözüm getirmekten de hayli uzaktı. Toplumsal ilişkilerde gereken fayda sağlanamamaktaydı. Medeni Kanunun uygulanması, soyadının gerekliliğini ortaya koymuştu. Soyadı,

tüm bu yaşanan karışıklıklara son verecek, aynı soyadına sahip olan aile üyelerine manevi bir güç verecekti. Bu sebeple, 21 Haziran 1934'te Soyadı Kanunu kabul edildi. Kanuna göre her Türk vatandaşı öz adından başka bir de bu adın sonuna gelecek bir soyadı kullanacaktı. Bu soyadı Türkçe olacak, yabancı ırk ve millet isimleriyle, rütbe, memurluk ve ahlâka ters düşen, komik ya da alaycı ifadeler soyadı olarak kullanılmayacaktı. Soyadı Kanunu'ndan sonra çıkarılan 24 Kasım 1934 tarih ve 2258 Sayılı Kanunla TBMM, Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya "Atatürk" soyadını verdi. Atatürk de I. ve II. İnönü Savaşı sırasındaki başarısı ve İnönü Savaşları'nda Yunanlara karşı önemli zaferlerin İnönü mevkiinde kazanılmış olmasından dolayı İsmet Paşa'ya "İnönü" soyadının verilmesine karar verdi. Yine 26 Kasım 1934'te çıkarılan başka bir kanunla da "Ağa, Bey, Beyefendi, Molla, Hoca, Hacı, Paşa, Hanım, Hanımefendi" gibi sıfat ve zümre ortamını yaratacak ve belirtecek unvanlar kaldırıldı (Bolayır, 1989: 203-204).

Gazi Mustafa Kemal 31 Ağustos 1925 tarihinde Çankırı'da vatandaşlarla yaptığı sohbetlerde kıyafet ve tarikat meselelerine de değinmiş ve Tekkelerin kesinlikle kapatılması gerektiğini, hiç kimsenin tekkelerin yol göstermesine muhtaç olmadığını ve güç kaynağının bilim olduğunu söylemiştir. Mustafa Kemal konuşmalarında Tekkelerin kaldırılacağını söylüyordu. Konya Mebusu Refik Bey ve arkadaşlarıncı Tekkelerin, Zaviyelerin ve Türbelerin kaldırılmasıyla ilgili olarak bir kanun teklifi hazırlanarak 15 Kasım 1925 tarihinde Meclis Başkanlığı'na sunulmuştu. Kanunun hazırlanmasını gerektiren sebep belirtilirken; Tekke ve Zaviyelerin İslâm dininin zaruriyetinden olmadığı, birtakım yoldan çıkmış kişilerin şahsi ve siyasi amaçlarını gerçekleştirmek için bunların kullanıldığı ve son olarak ortaya çıkan Şeyh Sait İsyanı (13 Şubat 1925) gibi gelişmelerin de bunu ispatladığı ve Şark İstiklâl Mahkemesi'nin kendi bölgesinde bunları yasakladığı, Ankara İstiklâl Mahkemesi'nin de yasaklama hususunda hükümetin dikkatini çektiği açıklanır. Gerekçede Tekkelerin samimi olarak çalışmadıkları ve zararlı siyasi düşüncelerini gerçekleştirmek için birer araç hâline getirildiği; ulema kisvesi altında birtakım kimselerin halkın iyi duygularını istismar ettikleri ve bu gibi suistimallerin Türk tarihinde zaman zaman görüldüğü hatırlatılarak, Türkiye Cumhuriyeti'nde bu durumun devam edemeyeceği vurgulandıktan sonra, medeni ve asri çevrelerde artık bunlara daha fazla tahammül edilemeyeceğinden, bu kurumların kaldırılması gerektiği açıklanır. Kanun teklifi üzerinde görüşmeler 28 Kasım 1925 günü başlamış ve teklif sahibi olan Konya Mebusu Refik Bey bir konuşma yapmıştır. Yapılan konuşmalardan sonra teklif 30 Kasım 1925'te kabul edilerek yasalastı. 677 Sayılı Kanun 13 Aralık 1925 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş oldu (Gök, 1995: 287-290).

Atatürk toplumsal alanda yapılan inkılâplara ayrı bir önem vermekte, bir kanun çıkmadan önce de sahaya inerek inkılâplar konusunda toplumun nabzını yoklamaktaydı. Bunlardan en önemlisi de şapka inkılâbı üzerine yaptığı denemelerdi. Atatürk, başında şapka ile traktör üzerinde birkaç resim çektirmişti. 1925 yılı Ağustos ayında da Kastamonu ve çevresinde bir geziye çıkmıştı. Bu gezide başına şapka giymişti ve yaptığı konuşmada bunun dinle hiçbir ilişkisi olmadığını söyleyerek şapkayı halka tanıtmıştı. "Fikrimiz, zihniyetimiz tepeden tırnağa kadar medeni olacaktır. Medeni ve milletlerarası kıyafet, milletimiz için layık bir kıyafettir. Onu giyeceğiz." Atatürk, şapkasını çıkardığı zaman Kastamonulular da başlarındakini çıkarıyor, Atatürk'ün yaptığı konuşmayı içtenlikle, coşkuyla dinliyorlardı. Kastamonu halkı o gün fesi attı, başlık olarak şapkayı kabullendi. Kastamonu'ya giden Atatürk'e şapka denemesini neden orada yaptığını sordular. Onun bu soruya verdiği cevap, halkını ne kadar iyi tanıdığını göstermektedir. "Kastamonu ve dolaylarına ilk kez gidiyordum. Halk benim başımda onu hemen kabullenecekti. Hâlbuki İzmir'de bu işi yapsaydım, yalnız şapkamı göreceklerdi." Bu başarılı denemeden sonra 25 Kasım 1925 tarihinde şapka giyilmesi hakkında kanun çıkarılmış oldu (Çil, 2022: 46-47).

Basında yer alan haberlere ve gazetelerde yazılan makalelere göre bu yeni inkılâbın hem halk arasında hem de basın organları ve aydınlar arasında kabul gördüğü belirtilmekteydi. Hâkimiyet-i Milliye ve Cumhuriyet gazeteleri şapka lehine kamuoyunu bilinçlendirme görevini üstün bir çalışma ve gayret ile sergilemişlerdi. Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin başyazarı olan Falih Rıfkı Atay ve Ahmet Ağaoğlu, Siirt vekili Mahmut Bey bu inkılâp konusunda destekçi olmuşlardı. Yunus Nadi Bey'in gazetede vermiş olduğu demece göre, İstanbul halkı bu inkılâbı içten benimsemişti. Ayvalık müftüsü Mehmet Şakir de bu konuda din adamlarının öncülüğünü yapmış, onun şapkalı fotoğrafları gazetelerde basılmıştı (Karsavuranoğlu, 2019: 80-81).

Kılık kıyafetin çağdaş ölçülere göre düzenlenmesi özellikle toplumsal alanda vatandaşlar arasında dış görünümü itibariyle farklılıkları gidermeye yönelik olan inkılâp hareketi olarak öne çıkmıştır. Özellikle kamu kurumlarında birlikteliği sağlamak için kılık kıyafetlerde ve dış görünümde standart getirildi. Etnik ve dinsel simgeler içeren kıyafetler vatandaşlık ve laik anlayışa uymamaktaydı. Ülke laik ve ulus devlet esasını ilke olarak hedeflediği için dış görünüşte de bu uygulama hayata geçirilmeliydi. Bütün bu inkılâplar toplumsal ilişkilerin yürütülmesinde bir nizam sağlamıştı. 25 Kasım 1925'te kabul edilen "Şapka Kanunu" ile kılık kıyafet düzenlemeleri yapılmış oldu. Düzenlemeler periyodik aralıklarla devam ederek 3 Aralık 1934'te "*Dinsel kıyafetlerin ibadet yeri haricinde ve görevlilere mahsus olmak üzere giyilmesinin yasaklanmasıyla*" sona erdi. Böylece dini kıyafetlerin vatandaşlar arasında yarattığı ayrıcalık kalkmış oldu. Yalnız din adamlarının en üst yetkili kişilerinin bu kıyafetleri giyebileceği esası getirildi (Dinç, 2004: 177-178).

Takvim ve saat, rakamlar, harfler, ağırlık ve uzunluk ölçüleri gibi alanlarda milletlerarası ölçülere geçen ve inkılâplarla birlikte bunları sürekli kılacak kanunlarla adım adım modernleşen Türkiye Cumhuriyeti, çağdaş dünyadan hafta tatili konusunda ayrı düşmekteydi. Türkiye'de, İslâm geleneğine uygun olarak Cuma günleri tatil sayılmaktaydı. Hâlbuki siyasi ve ticari ilişkiler içinde bulunulan devletler, hafta tatilini Pazar günü yapmaktaydı. Böylece devletin ekonomik ve politik hayatında iki gün Avrupalı devletlerle olan ilişkiler kesiliyor; Türkiye'deki kamu kuruluşları açık olduğunda onlarınki, onların kamu kuruluşları açık olduğunda Türkiye'deki kurumlar kapalı oluyordu. Medeni hayat ile aramızdaki bu kopukluğu kaldırmak, ekonomik ve politik hayatın daha yararlı ve uyum içinde devamını sağlamak adına 27 Mayıs 1935'te Pazar gününü resmi tatil kabul eden yasa onaylandı. Böylece Türk Devleti'nin ve Türk milletinin çağdaş ülkelerle ortak çalışması sağlanmış oldu (Ergun, 2007: 292-293).

Türk İnkılâbı Atatürk ilkelerine dayanır. Aslında bu ilkeler birbirlerini tamamlayan bir bütünün parçalarıdır. Bunlar milli tarih içinde, Türk milletinin ihtiyaçlarından doğmuştur. Türk İnkılâbı, Atatürk'ün de ifade ettiği gibi, dinamik yapısı ile sürekli kendini yenileme mecrubiyetindedir. İnkılâplar millet ve insan sevgisinden kaynaklanan ihtiyaçlarımızı karşılamak için yapılmaktadır. Türk inkılâbının sağladığı sonuçlar içerisinde en önemlisi, cumhuriyetçi, milliyetçi, laik, demokratik ve akılcı bir yönetimin kurulması olmuştur. Bu yönetimin birinci görevi ise Türk milletini çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkarmak olmuştur. İlerleme ve sürekli gelişmeye açık olan Türk İnkılâbı, ileri ve medeni bir toplum hâline getirmeyi başardığı Türk milletini daha da yüceltecektir. Türk İnkılâbı, Türk milletine toplumsal hayatın her alanında ilerleme ve gelişmenin yolunu açmıştır. Türk İnkılâbı; İngiliz, Fransız İnkılâpları gibi dünyadaki en önemli inkılâplar arasında yer alır.

Fransız İnkılâbı gibi Türk İnkılâbı da kişilerin egemenliğinin yerine milletin egemen olması esasını temel almıştır. Türk İnkılâbının topluma sağladığı yararlar şu şekilde özetlenebilir:

- ✓ Türk Devleti'nin bütün temel kurumları ile çağdaş bir yapıya kavuşturulması
- ✓ Egemenliğin bir kişide olması yerine, millete ait olması ilkesinin getirilmesi
- ✓ Milli hayatın her alanında ekonomik, kültürel, sosyal yeniliklerin getirilmesi ve eğitimde çağdaşlaşmanın önünün açılması (Toker, 2009: 32-34).

Atatürk'ün özellikle sosyal hayata dönük inkılâpları, toplum tabanında bazı tartışmaları ve dalgalanmaları da beraberinde getirmişti. Kılık kıyafet, kadının toplum hayatındaki yeri, sosyal yaşam ile ilgili konular özellikle 1924-1927 yılları arasında yoğun olarak tartışılmıştı. Gerçekleştirilen sosyal inkılâpların toplumun farklı kesimlerine anlatılması ve benimsetilmesi noktasında basın, farklı dernek ya da cemiyetlerin taşradaki etkinlikleri bu dönemde önem kazanmıştı (Geçikli, 2015: 2).

İnkılâpların özümsemesi meselesinde çekilen sıkıntıların başında dini, tarihi ve sosyal boyutların olduğu yadsınamaz bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Şapkaya gösterilen tepki, dini bir kaygıdan kaynaklanmıştı. Gösteri ve protestolarda bulunan kişiler İslâmın sembol giysisi olarak kabul ettikleri fesin yerine, Hristiyan başlığı dedikleri şapkayı koymak istememişlerdi. Kadın giysileri konusunda da benzer durumlar söz konusu olmuştu. Toplumsal alanda yapılan inkılâpları önemsememe, var olan alışkanlıkları terk edememe, dar bir bakış açısına sahip olmak ve ekonomik sıkıntıların varlığı da inkılâpların yeterince özümsememesinde etken faktörler olarak öne çıkmıştı (Sarısaman, 1999: 1117-1118).

SONUÇ

Osmanlı'da var olan İmparatorluk düzen ve anlayışından, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasıyla ulus-devlet anlayışına geçilmesi ve aynı zamanda teokratik ve otokratik devlet yönetim şekline, laik ve demokratik devlet yönetim şekline geçilmesi, inkılâpların planlanması ve hayata geçirilmesinde etken bir güç olarak öne çıkmıştı.

Atatürk, çağdaş uygarlığa ulaşmanın önemli bir hedef ve buna ulaşmanın koşulunun da bilim olduğunu vurgulamaktaydı. Türk İstiklâl Harbi'ni kazandıktan sonra Atatürk "*asil iş şimdi başlıyor*" sözleriyle, ülke genelinde çağdaşlaşma hamlesine hız vermişti. Atatürk, Türk ulusunun çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmasında hem kendi varlığını ve benliğini korumasını hem de Batı'nın teknik gelişmelerinden yararlanmasını istemekteydi. Türk ulusu bir yandan çağdaşlaşma yolunda önemli adımlar atarken, öte yandan da kendine özgü temel değerler bütünü, kültür anlayışını ve tarihsel birikimini göz ardı etmeyerek ilerlemeliydi. Çağdaş dünyanın bilim ortamı bizim hiç değiştirmeden kabul edebileceğimiz bir model değil; ancak kendi ülkemizin koşullarına uyarlayabileceğimiz bir yöntem olmalıydı. "*Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir!*" Çağdaş uygarlığa giden başlıca yol bilim ile fenden geçmekteydi. "*Hayatta en hakkiki mürşit ilimdir*" demişti Mustafa Kemal Atatürk. Bu cümlelerin tamamı ise şöyledir; "*Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, muvaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir; ilim ve fen haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, delâlettir, yalnız ilim ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının tekâmülünü idrak etmek ve terakkiyatını zamanla takip etmek şarttır. Şu kadar bin sene sonra bugün aynen tatbiki kalkışmak, elbette ilim ve fennin içinde bulunmak degildir.*" (Tuncer, 2023: 98-101).

Atatürk; bilime, fenne, gelişime ve ilerlemeye her zaman önem vermiştir. İnkılâpların tasarlanışından uygulanişına kadarki geçen süreçte Atatürk, toplumun çağdaşlaşmasını istemiş, özellikle toplumsal alanda yapılan inkılâplar ile Türk halkının ileri bir bakış açısı kazanarak, toplumda gerçek anlamda olması gerektiği yere ulaşması adına önemli İnkılâpların gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Toplumsal alanda yapılan inkılâplar o dönem için oldukça marjinal bulunmuş, özellikle gelişime kapalı çevrelerde inkılâplar hoş karşılanmamıştır. Fakat Atatürk, inkılâpların sosyal hayatta uygulanabilir ve her çevre tarafından benimsenebilir bir hâle gelmesi konusunda oldukça kararlıydı ve inkılâpların uygulamaya geçirilmesi noktasında yaşanacak herhangi bir aksamaya tahammülü yoktu. Onun bu kararlılığı toplumsal alanda yapılan inkılâpların yerleşmesini ve toplum nezdinde kabul görmesini kolaylaştırmıştı. Toplumsal alanda yapılan inkılâplar sosyal hayatın düzene girmesinde etkili olmuştur. Şapka Kanunu, kılık kıyafette yapılan değişiklikler, milletlerarası rakamların kabulü, milletlerarası takvim ve saatin uygulamaya geçirilmesi, ölçülerde yapılan değişiklikler, lâkap ve unvanların kaldırılması, soyadı kanunu, medeni kanunun kabulü, milli bayramlar ve genel tatil günlerinin belirlenmesi gibi topyekün değişimler ile Türk halkının dünyadaki yeri ve önemi artmış, dünya nezdinde kabul ve saygı gören bir izlenim yaratılmasının önü açılmıştır. Bu yönüyle toplumsal alanda yapılan inkılâplar diğer hayata geçirilen inkılâplar kadar önemli olmuş, siyasi alanda yapılan inkılâplarla birlikte tamamlayıcı bir nitelik kazanmıştır. Türk siyasi tarihinde derin izler bırakan her bir inkılâp, Atatürk'ün ne kadar ileri görüşlü olduğunu, ülkesini ve milletini çağdaş medeniyetler seviyesine ulaştırma konusunda ne kadar kararlı olduğunu

ve bu kararlılığının da sosyal hayattaki iyileşme ve gelişme yönünde atılan her bir adımın ne kadar sağlam ve gerçekçi sonuçlar doğurmuş olduğunu ortaya koymuştur. Atatürk'ün tüm çabası ülkenin muasır medeniyetler seviyesine ulaşması içindi. O, ülkesinin gelişmiş toplumlardan bir farkı olmadığını biliyordu, eğer istenirse Türk milleti de diğer gelişmiş ve ileri toplumlar gibi kendini geliştirebilir, sosyal hayatta kadına fırsat verildiğinde her şeyi başarabilir, ilim ve fennin ışığında ilerlenildiğinde aydınlık bir gelecek gençler için mümkün olabilirdi. Atatürk tüm bunların farkındaydı. Bu yüzden bütün hayata geçirdiği inkılapların tutarlı bir şekilde uygulanmasının önemini vurguluyor ve her zaman olduğu gibi halkına güveniyordu.

KAYNAKÇA

- Açıkses, E. & Doğanay, R. (2012). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Atatürk İlkeleri*. (4. Baskı) Data Yayınları, Ankara.
- Akandere, O. & Semiz, Y. (2007). *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi*. Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya.
- Angı, H. (1985). *Atatürk İlkeleri ve Türk Devrimi*. (4. Baskı) Angı Yayınları, Ankara.
- Arıkan, Ö. (2017). *Atatürk Dönemi'nde Sosyal Alanda Yapılan İnkılaplara Tepkiler (1925-1935)*. (Yüksek Lisans Tezi) Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Bolayır, F. (1989). *Atatürk İlke ve İnkılâpları*. Güven Yayıncılık, Ankara.
- Çil, F. (2022). *Atatürk Devrimleri ve İlkeleri*. Peta Yayıncılık, İstanbul.
- Dinç, S. (2004). *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi*. Nobel Kitabevi, Adana.
- Doğaner, Y. (2002). *Atatürk İnkılaplarının Toplumda Yansıması-Ankara Örneği-* (Doktora Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Dura, C. (2000). *Atatürk Devrimi Yarım Kaldı*. Reform Matbaa, Kayseri.
- Ergun, M. (2007). Sosyal Yapıda ve Sağlık Alanında İnkılâp. (Ed. Yahya Akyüz). *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi-Türk İnkılâbının Hazırlık Dönemi ve Türk İstiklâl Savaşı- Atatürk İnkılapları*. Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Geçikli, R. M. (2015). Toplumsal Alanda Yapılan Bazı İnkılapların Taşradaki Yansıması: Kastamonu ve Niğde Örneği. *Atatürk Dergisi*. Cilt 4, Sayı 1, 1-12.
- Gök, D. (1995). *İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Dönemi (1923-1927)- Siyasi, Sosyal, İktisadi Gelişmeler İnkılaplar, Olaylar, Tepkiler*. Özgü Matbaa, Konya.
- Gök, D., Akandere, O., Sönmez, O. & Semiz, Y. (1998). *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi*. Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya.
- Günel, Z. & Atabay, M. (2004). *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Güngör, B. (2009). *Atatürk ve Modern Türkiye*. İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul.
- İnal, M. A. (2010). *Atatürk İnkılaplarına Yönelik Tepkilerin Dini Boyutu*. (Yüksek Lisans Tezi) Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Kapıcı, H. Z. (2002). *Mustafa Kemal Atatürk'te İnkılapçılık Anlayışının Oluşması ve İnkılaplar*. (Yüksek Lisans Tezi) Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Karsavuranoğlu, Y. (2019). *Ankara Basınında Atatürk İlke ve İnkılaplarının Yansıması (1923-1938)*. (Yüksek Lisans Tezi) Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Kocabaş, S. (2006). *Atatürk ve İnkılaplar Dönemi (1923-1938)*. Bayrak Yayıncılık, İstanbul.
- Koçak, D. (2023). *Atatürk İnkılaplarının Türk Ulusal Basınındaki Yansımaları (1922-1938)*. (Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Erzurum.
- Ozankaya, Ö. (2003). *Cumhuriyet Çınarı-Mustafa Kemal'i "Atatürk" Yapan Uygarlık Tasarımı*. Cem Yayınevi, İstanbul.
- Özdamarlar, M. (2018). *İnkılaplar ve II. Dünya Savaşı (1923-1945)*. Timaş Basım, İstanbul.
- Özkan, K. (2016). *Atatürk Hakkında Temel Bilgiler-Doğumu, Aile ve Eğitim Hayatı, Eserleri ve Fikirleri*. Kariyer Meslek Yayınları, Ankara.
- Sarısamam, S. (1999). Sosyal Alanda Yapılan İnkılaplar ve Bu İnkılapların Özümsemesi Meselesi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. Cilt 15, Sayı 45, 1101-1120.

Şenol, C. (2016). *Atatürk'ün Kurduğu Kurumlar*. Halk Kitabevi, İstanbul.

Toker, Y. (2009). *Atatürk İlke ve İnkılâpları (Atatürkçü Düşünce Sistemi "Atatürkçülük" ve Atatürk Devrimleri)*. Toker Yayınları, İstanbul.

Tuncer, H. (2023). *Atatürk Devrimi 20. Yüzyılın Mucizesi*. Kaynak Yayınları, İstanbul.